

Parmentier te Oegstgeest voor de Classis Leiden en Mevr. Colijn te Alphen a. d. Rijn voor de Classis Woerden.

Dit Comité heeft als president aangewezen Mev. M. Parmentier, tot secretaresse Mevr. Pontier en tot penningmeesteres Mev. B. Klapwijk.

De deputaten hopen, dat, als dit Comité zich in verbinding stelt met de resp. Kerkeraden en Zendingcommissies, het alle medewerking ontvangt om dit mooie deel van het zendingswerk te Solo te bevorderen.

Namens Deputaten,
E. H. BROEKSTRA, Scriba.

We verheugen ons ten zeerste, dat deze zaak van groot belang, waarover we nog pas hebben geschreven, thans reeds op krachtige wijze is aangepakt. „Inge- wijden“ weten, hoe hier in blijkt, dat het gebed van één, die volhardt — we denken aan iemand in Indië — veel vermag.

Hartelijk bevelen we deze aangelegenheid bij onze kerkeraden en Zendingcommissies aan. Er wordt veel gevraagd, maar organisatie kan zoo heel veel bereiken.
K. S.

Contrasten.

Reinier Bloemert: Alzoo ook op aarde....
Gustav Renker: Rocca krijgt een dominee.
Uitgeg. door Bosch en Keuning N.V., Baarn.

Het is niet slechts de eisch van een klassiek drama, dat eenheid van handeling een noodzakelijke voorwaarde is, voor een goed gecomponeerd stuk. Zelfs het meest romantische werk vraagt zelfucht van zijn auteur, vermindering van alle noodeloze bijkomstigheden, concentratie van alle stijl-middelen tot één doel, de logische ontwikkeling van de handeling naar haar oplossing.

Van de bedoeling van den roman hangt het grootendeels af, in hoeverre milieu-beschrijving en zakelijke uitweidingen gerechtvaardigd of zelfs noodzakelijk zijn. Zij kunnen sfeer geven aan het verhaal en bevorderlijk zijn voor een goed begrip van de tijdsomstandigheden, doch mogen niet slechts dienen als schilderachtig décor, dat in wezen los staat van de handeling. Vooral in den psychologischen roman, die de ontwikkeling geeft van het zieleleven van een of meer personen, zullen alleen die gebeurtenissen beschreven mogen worden, die invloed uitoefenden op den hoofdpersoon. Te veel actie leidt de aandacht af en werkt verwarrend.

De heer Bloemert geeft in zijn — vermoedelijk eersten roman — de tekening van een jongen man, mobilisatie-slachtoffer, die na jaren onder de wapenen te zijn geweest, terugkomt in zijn burger-omgeving. Als jong dichter had hij zich aangetrokken gevoeld tot een schilder, die de menschen ontvlucht was naar de heide, om zich in eenzaamheid te wijden aan zijn kunst, onverschillig voor het oordeel der menschen. Deze zelfstandigheid heeft indruk gemaakt op den dichter, en reeds spoedig vinden we hem in conflict met zijn burger-, voor hem burgerlijke omgeving, die den kunstenaar niet begrijpt en afmeet naar haar eigen bekrompen normen. Wanneer hij zich in de journalistiek verdienstelijk meent te kunnen maken, wordt hij gedwarsboomd door een venijnige jaloezie. Een geweldige explosie van zijn opgekropten haat bezorgt hem zijn ontslag en voert hem naar het kamp der socialist. In dezen kring van onburgerlijke maatschappij-verbeters voelt de idealist wereldhervormer zich aanvankelijk thuis.

Een roode das, ongepoetste schoenen en een averechtsche sok zijn de attributen die den jongen socialist lieren. Doch in zijn nieuwe omgeving ontmoet hij ook weer niets dan intriges, speciaal tegen hem, den begaafden dichter. Op intens gemeene manier wordt hij uit de partij gewerkt, als hij een immigrant verbergt voor de politie. Hij gaat nu over naar de revolutionairen, maakt de bitterste armoe mee onder werklozen, die hem ook al niet fair behandelen, en vecht ten slotte mee in een hevig barricaden-gevecht tegen de politie.

Daar het nu niet erger met hem kan, komt de weg terug. Een vriendin haalt hem midden uit het gevecht weg en brengt hem naar het sterfbed van zijn moeder. Afgunstige partijgenooten maken hem onmogelijk bij zijn kameraden en zoo wordt de revolutionair gemakkelijk getemd door de vriendin en een vriend, die niet veel woorden meer noodig hebben om den wereldhervormer tot een berustend christen te maken, waardoor de weg geëffend is voor een gelukkig huwelijk met de vriendin in kwestie.

Deze korte inhoudsopgave is voldoende om te laten zien, dat er van dezen roman heel wat te maken was geweest. De auteur heeft echter van den hoofdpersoon een sprekende pop gemaakt, die alles zegt en doet wat hem bevolen wordt. Hij leeft niet, maar wordt geleefd, hij wordt getrouwd, dit huwelijk wordt ontbonden. Deze persoonlijk ingrijpende gebeurtenissen worden en passant even

genoemd — zij schijnen van weinig waarde in het leven van dezen christen jongeman. Maar zeer in den breede wordt ingegaan op de kritiek, die hij heeft op kerk en maatschappij. Van beide deugt weinig. De dominee en de kerkische menschen zijn in-kleinburgerlijke zwetters, hun leven en wandel is eigenlijk een bespotting van het ware christendom. Dat leeft slechts in een zonderlingen schoenmaker, een geestelijk dwaallicht van de zofste soort, in een christen-anarchist, in den hervormer-dichter zelf en enkele minder buitenissige personen.

De slappe hoofdpersoon, die een groote dosis zelfgevoel meekrijgt van den schrijver, zou niet de geringste belangstelling verdienen, als de auteur niet het milieu had laten meewerken op de geweldigste wijze. Zwaar melodramatische scènes, tot verbitterde barricadengevechten moeten den indruk geven, dat de hoofdpersoon in een wel zeer bewogen tijd leeft. Dit geweldige gebeuren wordt echter door den schrijver telkens omgedeneerd tot een doelloos kabaal, wanneer hij de lezers achter de schermen laat zien het intrigerende spel van de raddraaiers. De arme hoofdpersoon wordt door den schrijver meedoogenloos van de eene scène tot de andere gedreven en accepteert eindelijk ademloos de hem opgedrongen oplossing. Alleen de lezer is niet bevredigd.

Wat moet hij denken van het leven van dezen, als christen geponeerden dichter? Tegenover den sleur-christen dominee, is hij de waarachtige christen, vol kritiek op kerk en maatschappij en zoo innig geloovig, dat hij meer bidt dan de dominee, maar dit verborgen houdt voor ieder, zelfs voor zijn verloofde. Over zijn verhouding tot zijn vrouw, over de scheiding zelfs, heeft de schrijver in dit lange verhaal niets te zeggen, ook niet na de bekeering van den „held“. Voor de maatschappelijke bekeering moet het grofste geschut in actie gebracht worden, voor de geestelijke omkeering, die toch van meer belang is, zijn weinig zeggende regels voldoende.

Er zou veel kunnen gezegd worden van dit werk. Het slappe christendom past wel bij de slappe hoofdfiguur, maar de schrijver weet er geen krachtigen christelijken roman van te maken. De schrijver had moeten doen, wat een redacteur Paul aanriep: heel veel bekorten, al het noodeloze weglaten en zich bepalen tot de hoofdzaken. Zijn roman had dan veel gewonnen, want ik geloof dat deze auteur wel schrijven kan, maar dan mag het christelijk element niet zijn een goedkoop kritiek op menschen, maar een zoutend zout. Een goede roman schrijven is moeilijk, een goede christelijke roman nog moeilijker, maar ook veel mooier.

Een zeer groot contrast met bovenbesproken roman vormt het uit het Duitsch vertaalde dagboek van dominee Johannes Sartorius. Een tegenstelling, die geheel ten gunste van dit laatste boek uitvalt.

Doorgaans is een dagboekvorm eenigszins vervelend — hier niet, omdat er geen indeeling of versnijding in kleine stukjes gegeven wordt, maar het verhaal in den ik-vorm een aaneengesloten geheel vormt.

Ook dit verhaal behelst de geschiedenis van een hervormer, een idealist. Maar deze dominee is een man met een groot geestelijk fonds, een onverschrokken karakter, iemand die zich met hart en ziel geeft aan zijn herderlijk werk, een kerel uit één stuk. Zijn taak is, de verwilderde protestanten uit een Italiaansch bergdorp weer terug te brengen tot het Woord van God. Als tegen-speler ontmoet hij een man, die zich uit haat tegen de menschheid naar dit haast ontoegankelijk dorp heeft teruggetrokken, waar hij de mannen aanvoert tot vermetele smokkeltochten, zuiver uit haat tegen menschelijke geboden. Deze krachtfiguur heeft een magischen invloed op de jeugd van Rocca en het kan niet anders, of de dominee en hij moeten in conflict komen en een strijd voeren om de zielen der menschen. Deze hooge inzet vereischt machtige middelen; de strijd tusschen twee mannen van zulk een hoog geestelijk kaliber, als 't ware de geincarneerde boosheid en liefde, kan slechts op forse manier beschreven worden, en dat gebeurt ook.

Het milieu is niet toevallig. Het wilde bergdorp en de majestueuze grootheid der woeste Alpen is niet slechts entourage. Het is in de ongerepte heerlijkheid van Gods grootsche natuur, dat het kwaad wordt bedreven. De bergen moeten den smokkelaars schuilplaatsen en sluipwegen bieden. Het berglandschap wordt daardoor in den strijd der menschen een medespeler. Een catastrophale gebeurtenis in de natuur forceert een oplossing, die noodig was, maar die menschen niet konden bewerken. God zelf breekt niet alleen de bergwanden, maar verbreekt het hardere steenen hart der menschen en bereidt zoo den akker die het zaad van Zijn liefde kan ontvangen.

Het christendom van dezen dominee-hervormer is heel wat meer waard, dan dat van den dichter-hervormer Paul. Zijn geloof is onwankelbaarder dan de bergen, daarvoor zet hij aardse liefde achteruit omdat hij weet, dat God sterker is dan menschen.

Het is alles evenforsch in dit boek: de menschen, hun liefde en haat, de natuur, de strijd tusschen beide. En toch is het zoo heel gewoon geschreven, zonder eenig literair middelje. Deze vertellende auteur laat zijn personen, ja het heele milieu, handelen. Men beleeft deze grootsche natuur, men ontmoet de menschen zelf, men ademt op groote hoogten, waar kleine dingen wegvallen, en waar de barricaden der menschen nietig en dwaas zijn. De aangewende middelen zijn hier oncindig grootscher dan in het vorengenoemde boek, maar ze konden niet minder wezen, terwijl ze daar reeds te bovenmatig waren, omdat ze buiten verhouding stonden tot den zwakken hoofdpersoon.

Hier heerscht harmonie — hoewel ook hier natuurlijk niet alles even goed is — tusschen vorm en inhoud, hier is de eenheid van handeling goed doorgevoerd, waardoor een boek ontstond, dat men met klimmende spanning leest, een boek dat boeit en sticht.

Gron.

H. S.

INTER NOS.

PAPE - de Afscheiding - JANSSEN.

VII.

Om de Synode van 1618 en 1619.

Het Classicaal Bestuur van Heusden heeft niet lang kunnen rusten op de lauweren, behaald in den strijd tegen Scholte.

Te Almkerk¹⁾, waar reeds in 1830 Bastiaan Sterkenburg zijn afkeer van de Evang. Gezangen had gedemonstreerd met een hoed, greep in Jan. 1835 de jonge burgemeesterszoon Arie den Dekker, en na hem zeer velen, weer naar dat melo-dramatische, of laat ons liever zeggen: dat ellendige vleeschelijke wapen in den geestelijken strijd.

M. Duyser, kerkvoogd en burgemeester van Almkerk, wendt zich dan tot den Gouverneur (die een dreigbrief stuurt aan vader Den Dekker, burgemeester van Emmichoven), en tot het Class. Bestuur, dat hiermee weer voor nieuwe problemen zit. De scriba schrijft 1 April:

„Te Almkerk loopt het zoo erg, dat het mij (die waarlijk niet onder de bevreessen behoort) bedenkelijk begint toe te schijnen, en ik mij verplicht heb gevonden, om heden nog, na de ontvangst eener expresse uit Almkerk, confidentieel aan den Gouverneur te schrijven.

„Zie hier eenige staaltjes. Men komt in de kerk, en als er gezangen worden gezongen, houdt men een hoed op het hoofd. De Predikant heeft op de aanschrijving van het Kl. Bestuur Ja wel verzocht om dat niet te doen, en de schuldigen vermaand, doch op den raad om bij voortdurende oneerbiedigheid de schuldigen aan de Politie aan te te geven is niet geschied, omdat de kerkeraad zelf de factie toegedaan is, en Gezelle Meerburg, bang voor het verlies van zijn tractement, het wil doen voorkomen, of hij de wanorde afkeurt, en tog ze in het verborgen begunstigt²⁾.

„Laatstl. Zondag is het zoo roerig in de kerk geweest, dat er, terwijl de Predikant op den Predikstoel stond, en de godsdienst begonnen was, vegpartijen ontstaan zijn, waarbij men bebloede handen heeft gezien. De gezangboeken had men heimelijk weggehaald, en het gezangbordje met zwarte verw uitgestreken. De gemoederen zijn zoo gespannen, dat men hier en daar reeds vroeger de glazen heeft ingeslagen, en men misschien slechts op het sein wacht tot uitbarsting.

„De burgemeester, al de kerkvoogden, en bijna al de aanzienlijkste leden der gemeente (dit weet ik ten stelligste) zijn tegen al deze wanorde, doch durven zig niet zoo rondelijk verklaren uit vrees voor het grauw. Alleen de burgemeester Duyser maakt hier eene uitzondering, en toont openlijk een Man te zijn. De Burgemeester van Emmichoven (de combinatie van Almkerk) Den Dekker is een vurig voorstander van den kerkeraad, en van dezen heeft men niets dan tegenwerking te wachten.

„Ik heb den burgemeester Duyser te laten zeggen, dat ik doen zoude wat ik konde, en de geheele geschichte aan den Gouverneur confidentieel melden, opdat er in voorzien worde, want Almkerk is een plaats, gevaarlijk door zijn rapille bevolking, van 2000 zielen en stoot aan Werkendam, waar er insgelijks 2000 zijn, van welke er zeker 5 à 600 des Zondags naar A. stroomen; omdat Bosken een nieuwlichter is!

„Ik wenschte thans wel eene dictatoriale magt te bezitten, om over krijgsvolk te kunnen dispo- neeren, want anders zal het niet gaan, en de voor- uitzichten worden donkerder. Niet gewoon iets te overdrijven, meende ik UEd. met den toestand

1) Vele, tot dusver onbekende gegevens over de periode 1830—Dec. 1835, zijn gepubliceerd in een reeks artikelen „De Afscheiding te Almkerk ca.“ in de Geref. Kerkbode voor N.-Brabant en Limburg (Sept. 1937—Aug. 1938).

2) Vrijwel het enige argument hiervoor is de vriendschaps- band tusschen de burgemeestersfamilie en de Gezelle Meerburg, „dezelve verkeert met de dochter van den burgemeester van Emmichoven“ (Brigadier Kramer).

onzer benarde streken bekend te moeten maken, en achte mij gedrongen om er ook het Gouvernement van te berichten, om in elk geval te weten dat ik gedaan heb, wat ik konde tot verhoeding van ongelukken.

Terwijl ik dit schrijf zijn er onderscheidene Almkerkers in Heusden, die op proces-verbaal voor den Vrederechter geciteerd zijn³⁾, — slechts graauw en gepeupel en enkele, zeer enkele notabelen veroorzaken door Hyperorthodoxie al deze wan-deren en uit den Dordtschen waard krijgt men elken Zondag bezendingen van zoogenaamde reg- zinnige schreeuwers."

Om meer tumult en proces-verbalen te voor- komen, verzet De Meerburg het Gezag naar het einde van den dienst, de hoedendragers verlaten daarbij de kerk; en dat nu, na Maart '35, drommen kerkgangers het gebouw uitgaan vóór den slot- zeg, laat het Cl. Bestuur oogluikend toe.

Spanning blijft er echter overal. Ze is ook merk- baar door allerlei wilde geruchten.

De ongehuwde Ds van Setten heeft niet aan- stonds de krachtigste ontruimde pastorie te Doe- veren betrokken, maar logeert na zijn intrede voor- loopig buiten het dorp, en doet daarmede afbreuk aan het Klassikale machtsvertoon. Zijn optreden was trouwens ook geen succes. "Hij moest meer platweg wawelen willen over de ellende, de ver- doemenis en de genade, langer bidden etc. etc. etc. dan zou het misschien gaan kunnen, maar nu gaat het niet." (Pape, 17 Juni '35. — Zet het daar maar in! Men vertrouwd van S. niet, omdat hij o.m. ook on-orthodox kon preeken. B.)

24 April 1835 schrijft Pape:

"Zonderling zijn de geruchten, die men ver- spreidt. Het spookt in de pastorie, en daarom wordt zij niet bewoond. Gods oordeel is reeds zigt- baar, want Ds Pape te Heusden is dol geworden (N.B. de kapelaan alhier is aan het mijmeren geraakt), het Kl. Bestuur kruip in de schulp, en weet niet meer wat en hoe te doen, in Noord- Holland hebben zij onderscheidene gemeenten af- gescheiden, etc. etc. — en wat de prop op het kanon is: de K... heeft zij (dus droomden er gelijk twee visionarissen) verhangen! — Al deze en soortgelijke logen houden de gemoederen in beweging, en hoezeer dezelve ook terstond blij- ken valsche te zijn, II en reste pourtant quelque chose.

"Laatsteleden Zondag bevonden er zich tien per- sonen uit Rotterdam, Dord, de buitensluis en Heusden bij Scholte. De Curassier-officier begaf zij naar hen toe, en vroeg hen hunne passen. Daar zij deze niet hadden, arresteerde hij ze allen, en liet ze naar het regthuis te Eindhoven brengen, vanwaar zij niet zijn... voor er behoorlijke passen van hunne gemeentebesturen zijn ingezonden. Ik kan juist niet zeggen, dat ik dergelijke maatregelen goed- keur, evenmin als het verleggen der inkwartiering te Genderen, zoodra de bewoners verklaren, dat zij tot de oude orde terug keeren; omtrent dit laatste punt heb ik bescheidenlijk aan den Burge- meester van Genderen geschreven, ten einde ter gelegener tijd aan te toonen, dat het Kl. Bestuur vreemd is aan dergelijke mesures, die niet van den schijn van geloofsdwang zijn vrij te pleiten. [Pape schreef dus niet om wijziging in dezen toestand aan te brengen, maar met een politiek doel. B.]

"Laatsteleden Zondagmorgen zijn onze mare- chaussees naar Veen vertrokken, en hebben daar, van de schuitjes die uit Gelderland kwamen, om vullen Van Rhee te hooren, insgelijks de pas ge- vraagd. Ook dat schiet er over; en ongelukkiglijk krijgt het Klassikaal Bestuur van alles de schuld, terwijl men mij als den Aartsvijand van alle vromen beschouwt, door wiens toedoen de stichting van Gods volk! met geweld wordt tegengehouden. Ik ben een Sanherib, en nog erger als Kajaphas, etc. etc."

Sommige geruchten maken ook op Pape wel indruk, b.v. dit: dat de Prins van Oranje de zaak van Scholte is toegedaan, en Pape wijdt een langen brief aan het vreemde bezoek, dat een zekere Overste Hoyer, uit het hoofdkwartier te Tilburg hem, onder een eigenaardig voorwendsel, bracht. Deze Hoyer, blijkbaar een Intimus van den Prins, toonde merkwaardige belangstelling voor de Af- scheiding, hij had Gansoyen en Doeveren bezocht, bezocht met Pape Genderen — en vroeg enkele dagen later schriftelijk om „zoodra het u bekend zal worden dat Z. K. H. te Tilburg zal zijn terug- gekeerd" een verslag van den tegenwoordigen stand van zaken, „om daarvan het noodige gebruik te kunnen maken, wanneer over mijn gedaan uit- stapje naar Heusden wordt gesproken..." Dit ver- slag heeft Pape op beleefde wijze ontweken, maar hij necht het wel gewenscht Janssen te waar- schuwen.

Eenigen tijd later loopt er het gerucht dat de Prins, vermoed, Scholte bij een samenkomst in open lucht, te Asperen (9 Aug.), heeft beluisterd. — Het is opmerkelijk, dat de Afgescheidenen, die in den Koning steeds bitter werden teleurgesteld, toch aldoor op Oranje hebben gehoopt.

Al trilt overal spanning, toch schijnt de toestand, nu Meerburg nog weifelt, aan den koel-berekenen- den Pape voorloopig niet alarmeerd:

"De Almkerker faselt en wauwelt wel wat, en de vuile Van Rhee steekt de boezem op, doch vooreerst kan het Klassikaal Bestuur de winter- kwartieren betrekken." (Mei.)

Ergernis blijft er echter genoeg, want al heel spoedig komt het te Sprang, waar voortdurend, ook in den kerkerad, heftige strijd is over de gezangen, tot afscheiding (Juni). Scholte bevestigt de nieuwe Sprangse amtsdragers te Genderen op 19 Juli, na een prediking-onderden-blooten- hemel.

Die hagepreken waren een voortdurende bron van ergernis, doch Pape troost zich (25 Juli):

"Die predikatiën sub die moeten vanzelf op- houden, want wie verlangt naar Catarrhen en Rheumatismen uit pure liefde voor de Synode van 1618 en 1619?"

Scholte gaat er echter geregeld mee voort, en we kunnen hem door Pape's brieven bijna op den voet volgen, totdat het wapengeweld te Gameren (23 Aug.) een einde maakt aan de tournee.

Het is de Haagsche Synode (Juli) die het Klassi- kaal Bestuur uit zijn „Winterkwartieren" jaagt. In Den Haag stond het onderteekeningensformulier in het centrum der belangstelling. Daar waren bij de Synode ingekomen (zoo verhaalt Janssen) „zes adressen op quia strekkende (schoon op verschillende wijze) om de handhaving der for- mulieren hetzij dan in allen deele, hetzij in zekere bepaalde hoofdartikelen te vragen." — „Drie der- zelve waren gesteld in een fatsoenlijken trant, na- melijk van Engels es, Rutgers es en van Le Roy. Drie anderen, van Brummelkamp, van Van Velzen, en van Van Rhee met Meer- burg, op een lomper toon."

Deze laatste „vier snaken" zullen een „ernstige berisping" ontvangen, terwijl men, op Janssens voorstel, eenparig tegen hen zal handelen, gelijk hij zelf schrijft:

"De Classicale Besturen zullen van die mannen vorderen een steilige verklaring van hunne geheele onderwerping aan de kerkelijke reglementen, en bij gebreke daarvan hen aangeven bij de Provinciale Kerkbesturen, om tot afzetting te procederen. Men zal echter hen inmiddels niet suspendeeren, tenzij andere motieven zich daartoe opdoen, die de zaak maken van een openlijken en geruchtmakenden aard, waarvoor het adres aan de Synode niet kan gehouden worden. In allen gevalle zal men, door onderlinge correspondentie en gemeenschappelijk overleg de eenparigheid trachten te bevorderen. Nu, mijn vriend, kent gij de zaken."

"Wat de bewegingen van Scholte in Gelder- land betreft, vlei ik mij dat door krachtige maatregelen daartegen zal voorzien worden. — Men is daartoe in overleg getreden met den Gou- verneur van Gelderland en aan Donker Curtius zijn de vereischte inlichtingen gegeven. In elk geval kunt gij met hem, zooals met mij raadplegen. Hij is een recht knappe vent."

Nu Janssen aan de Classis een gedragslijn heeft voorgeschreven, is meteen een voorstel van Van Spall van de baan, die, slim geworden door het proces tegen Scholte, tegen Meerburg en Van Rhee wilde optreden op een wijze, waar Pape (met onderstreping van hem) van zegt:

"Ik begrijp zijn bedoeling niet. Mij dunkt, wij volgen omtrent deze heeren den wettigen gang."

Hm, de wettige gang, dat zou voor de Synode zijn geweest: handhaving der Belijdenis!

W. K. B.

MUZIKALE KRONIEK

Calvin en het Orgel.

I.

Dr Jop Pollmann's daad van eenvoudige Rechtvaardigheid.

De schrijver van „Het Volkslied in de Neder- landen" zond ondergeteekende „Studiën-Reeks No. 4" toe: „In de hoop dat zijn Vader er wat plezier aan gehad zou hebben."

Die verwachting was verre van ongegrond, daar dit vierde nummer der reeks in beslag is genomen voor „een daad van eenvoudige rechtvaardigheid". Calvin's Aesthetica gaf den auteur een 58 blad- zijden druks. Zij zijn gesignatuurd „in memoriam Jan Zwart".

Mogen wij den schrijver onzen hartelijken dank betuigen voor deze zoo sympathieke wijze van gedanken? Het doet zooveel beter aan, dan op- stellen uit het eigen kamp te moeten lezen, waar- van het „leidmotief" kennelijk is: verandering van de voortzetting van mijns Vaders levenswerk. En het is tevens een stil maar sterk protest tegen arnvalige gedachten uit een „persoonlijke visie" nog wel geboren.

De lezers van „De Reformatie" zullen zich her- inneren, hoe Jan Zwart tegen Dr Pollmann in scherpen strijd is geweest over hetgeen Datheen in de schoenen werd geschoven in zijn debat aan de „onkunstzinnigheid" van ons Nederlandsche Kerk- zang-volk.

„Petrus Datheens Psalmen Davids" (in Dr J. Pollmann's „Ons Eigen Volkslied") deden mijn Vader een 9-tal artikelen schrijven. Evenals het 10-tal dat aan Ds Hasper wegens onwetenschappelijke musicologie en fatale psalmnotatie gewerd, helaas de laatste, die mijn Vader kon doen plaatsnemen.

Was het doel: „Men blijve dan ook van onzen Kerkzang af!"

Lijzig en drenzig is hij niet meer!

Wel stoer en sterk, massief en grootsch!

In al zijn ruige kracht, een openbaring van oerschoneheid!"

Het ideaal was levens: „Calvinistische Neder- landsche literatuurstudie" (lees: „MUZIEK-studie"!) J. Z.) ontbreekt ons zoo goed als geheel. En toch ook op dat terrein dient den tegenstander slag geleverd. Moét onze banier fier ontplooid!" (J. Post- mus — „Het Wilhelmus").

Want dan verschijnt er heel spoedig een andere kleurtekening op het geschiedenisdoek dan het stoffig paneeltje dat Busken Huët opving met zijn: „Tusschen dezen zaai- en oogsttijd" (waarmee be- doeld wordt de muziekperiode tusschen Ohrecht en Bach) „viel in Nederland de storende heer- schappij van het Calvinisme".

Dan zal men gewaar worden dat, evenals „het weinig gehinderd heeft dat toen er geen kerkstuk- ken meer gevraagd werden, dat er in de hervormde kerk voor glasbranders, beeldsnijders alle opdrach- ten uitbleven, menigeen plaatsnijder werd, of zich tot de schilderkunst wendde"; dat „waar de schil- derkunst zich van de kerk- en wandschildering moest wenden tot het intieme en persoonlijke van Hollands huiselijk leven of dat vroom-vernevelde van Hollands licht-doordrenkte atmosfeer, juist aan de Europeesche kunst iets geheel nieuws, iets eigens en enkel-Hollands is toegevoegd wat haar anders wellicht geheel zou zijn ontgaan"; (C. S. Adema van Scheltema „Kunstenaar en Samen- leving" blz. 342), dat het evenzooom de muziek schade gedaan heeft dat van een J. Pz. Sweelinck geen missen of motetten werden gevraagd, maar dat juist het Calvinistisch Kunstwerk „de Psalmen Davids" zijn meesterstuk geworden is; dat door dezen kerkzangbundel zijn aparte orgelkunst haar invloed zou laten gelden, die officieel in de Muziek- geschiedenis nog ten name der Deutsche Orgel- school, met als culminatiepunt Joh. Seb. Bach, als doorgewerkt staat aangekeend.

Moge het volgende „degens kruisen" tusschen Dr Pollmann en ons de inleiding zijn van een tijdvak in de Historische Muziekrepertage, waarbij het Calvinisme de eere- krijgt, die het zoo lang onthouden is- van in niets den bloei der kunsten te hebben geschaad maar veeleer den groei ervan te hebben bevorderd en mogelijk gemaakt — direct en indirect! (spatiëring S. Z. Jz.)

Aldus mijn Vader in zijn strijd tegen den Roomsche Katholiek Dr Jop Pollmann.

En nu biecht de schrijver in zijn „Inleiding": „waar ik onder meer in studiën (1835) de algemeene opinie verkondigde, — dat n.l. noch bij Calvin, noch bij het Calvinisme plaats zou zijn voor de kunst — zal ik het op prijs stellen in deze blad- zijden verslag te mogen uitbrengen van den door Wencelius' boek nieuw geschapen toestand en van mijn gewijzigde inzichten". In het zesde hoofdstuk „Calvin en de muziek" meldt de auteur: „combi- neeren we het hier gegeven materiaal met de gegevens die ons in de laatste jaren van elders bereikten (spatiëring S. Z. Jz.), dan vinden we weer een Calvin met wien we wel van meening blijven verschillen, maar dien we toch kunnen begrijpen en in velerlei opzicht kun- nen waardeeren". Zie, dan smaken wij hier al de voldoening dat Dr Pollmann trouw is gebleven aan zijn Vader gegeven schriftelijke verzeke- ring: „Nogmaals als mijn boek ooit een herdruk beleefd, zult U kunnen bemerken, dat het orgel- hoofdstuk aanmerkelijk is gewijzigd. Uw critiek moet ik nog nader toetsen, geheel tevergeefs is ze zeker niet geweest, dat kan ik U nu reeds ver- zekeren... In ieder geval zal ik alles grondig overstuderen!" Blijkens het „in memoriam" en het door ondergeteekende gespatieerde uit Hoofd- stuk VI, is een polemiek als „De Reformatie" opnam, niet vergeefs geweest.

Léon Wencelius' „L'esthétique de Calvin" (so- ciété d'Édition „Les Belles Lettres" Paris 1937), door „honderden lange citaten uit Calvin's gran- dioze oeuvre gedocumenteerd" dwong Dr Poll- mann „onontkoombaar tot een herzien" van zijn meening. „Hier werd een stuk werk geleverd, dat door geen ter zake geïnteresseerde kan worden ge- negeerd. De eenvoudige eerlijkheid gebiedt tot een grondige herstudering van het vraagstuk". Aldus de Roomsche-Katholieke auteur in de Inleiding.

Een achttal hoofdstukken pul Dr Pollmann nu uit Wencelius' boek en laat Calvin bij Roomsche- Katholieken aan het woord komen.

In de eerste plaats komen Calvin's aesthetische theorieën in zicht. Aan de hand van Wencelius' arbeid meent Dr Pollmann de grondgedachten van Calvin's aesthetica in groote trekken te hebben weergegeven. Zijn conclusie is „We zien dan voor

3) Het archief van den vrederechter, Jan Vreede, berust in Den Bosch, maar deze processtukken zijn niet bewaard gebleven.

ons-ec-
voor sc-
ook wa-
beseft,
welke
komen.
vijn d-
steld"

De se-
kenning-
tigue c-
problee-
deelte

De g-
Hoe k-
het sel-
de vol-
warring-
leiding-
nisme-
dat nie-
Calvin-
misvers-
Calvin-
het kor-
theoret-
geschei-

Wij v-
Calvin-
risc-
is al-
volkom-

Steed-
wat hij-
eigen v-
van Ca-
en obje-
gevens-
ter res-
zich tes-
kunnen-
gezien-
blijken-
door p-
daden.

Verhe-
geven v-
bepaald-
kleed-
nend b-
een rige-
schrijve-
nader
over h-
misch-
vestige-
princip-
noodma-
woorden-
in Gene-
veroor-
wel u-
legen c-
moge
kome
mann
ginsel
zoek li-

Dr P-
op Cal-
zijn ho-
tijd te-
behoef-
lingen-
overeen-
hij over-
tooneel-
komen-
hij nog
op Zor-
land.

Onze
breeding-
bedenke-
Maar h-
op te m-
verstan-
Van n-
op onder-
te gaan-
gaan vo-
en mel-
van pro-
Schrijve-

Wij
uit de
wein-
Kuy-
heeft
Gew-